

OSKA uuring vaatleb käsitööpet

HILJUTI AVALIKUSTATI OSKA KAKS TULEVIKU-UURINGUT KULTUURI- JA LOOMETEGVUSEST. ESIMENE VAATLEB KÄSITÖÖ ALAL TÖÖJÕU JA OSKUSTE VAJADUST AASTANI 2026. UURING TÕSTAB ESILE HEAD, TOOB VÄLJA KITSASKOHAD JA TEEB ETTEPANEKUID, MIS LÄHTUVAD UURIMISTÖÖ PÕHIKÜSIMUSEST: MIDA ON VAJA MUUTA, ET TÄITA TÖÖJÕU- JA OSKUSTE VAJADUST LÄHEMAL 5-10 AASTAL.

Käsitöö alal on vaatluse all tekstiilkäsitöö, keraamika ja mööblirestaureerimise eriala, kus lõpetanute arv ületab võimalusi õpitud oskusi sissetuleku saamiseks kasutada, sedastab uuring. Käsitööoskusi saab kutsehariduses sel õppeaastal omandada 31 õppekava järgi. Ala on populaarne eelkõige valdavalt keskharidusega täiskasvanute hulgas. Uuringu juhi Urve Metsa sõnul on selles valdkonnas sageli tegemist hobiõppega ja õpitud oskusi ei kasutata sissetuleku saamiseks.

Kutseõppeasutuste vastuvõtuandmetest nähtub, et kõige arvukamalt asutakse käsitöö puhul õppima tekstiilkäsitööd ja mööbli restaureerimist. Tekstiil- ja nahkkäsitöö kutseala vaadeldakse koos. 2015. aastal töötas sel alal 500 inimest. Tekstiilkäsitöö valmistajaid lõpetab kooli igal aastal üle 80, kahel viimasel aastal veidi vähem. Tööturule on aastas juurde vaja 15. Lõpetajaid prognoositakse aastas 82. Kutsekoolidel soovitatakse õppemahtu vähendada ning avada tekstiilkäsitöö ja keraamika erialal vastuvõtt üle aasta.

Olustvere teenindus- ja maamajanduskoolis õpitakse tekstiilkäsitööd 2008. aastast alates ning erialale on konkurents. Praegu ei ole selle vastuvõtuga plaanis muudatusi, teatas kooli käsitöö õppekavarühma koordinaator, tekstiili eriala õpetaja Ingrid Uus. Kuid kooli arenguplaanis on klaasipuhuja õpe, mida uuring soovib avada.

Keraamikuid töötab koos klaasipuhujatega oma erialal 70, asendusvajadus on 1-5 inimest aastas ning lõpetajaid prognoositakse 23, mis näitab, et koolituspakkumine ületab tööturu vajadust. Keraamat õpetavatel kutsekoolidel soovitatakse kujundada sel erialal selgemalt välja oma nägu.

Ka mööblirestaureerimise erialal lõpetab uuringu järgi igal aastal „kümme korda enam õppureid, kui neile töövõimalust leidub“. Selle töö huvilisi võeti kümnendi mõnel aastal vastu üle 150. Tänavusel õppeaastal asus õppima 79 inimest, õppijate koguarv on viimasel kolmel aastal püsinud 170-180. Lõpetajate arvuks prognoositakse lähiaastatel umbes 55 inimest aastas. Mööblirestaatorite tööhõive oli uuringu järgi 2015. a vaid 35 inimest, vajadus aastas 1-5. Kuna uuringu hinnangul rakendavad lõpetanud oskusi hobi

korras, soovitatakse ühendada puukäsitöö ja mööblirestaureerimise õppekava. Kuid uuringus nenditakse, et puukäsitöö erialal on praegu pakkumine ja nõudlus tasakaalus. Väljatoodud kitsaskohti käsitleb kõrvalloos HTM-i kutsehariduse osakonna juhataja Teet Tiko.

Tagasisidet oodatakse aasta pärast

Vastab OSKA uuringujuht Urve Mets.

Käsitööõppekavade akrediteerimise tähtajad on kutseõppeasutustel 2021., osal 2022. aastal. Kas uue akrediteeringu saamisel peavad koolid arvestama raporti ettepanekutega õppekavade kohta?

Uuringu ettepanekutega arvestamiseks ei pea ootama uut akrediteerimist. Tavapäraselt on nii kutse- kui kõrgkoolid asunud kohe muudatusi õppekavadesse sisse viima, nt igal aastal toimuva õppekavaarenduse käigus.

Ühe arenguvajadusena on märgitud erialaste kvaliteetsete õppematerjalide puudust tasemeõppes. Kellelt õppematerjale oodatakse ja kes peaks nende väljaandmist toetama?

Uuringu analüüsis osalenud ekspertide hinnangul võiks kutsekoolide ühtsete õppematerjalide koostamist vedada Innove. Kaasama peab kutsekoolide juhtõpetajaid ja Tartu ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia esindajaid.

Kas raportit asutakse ka kutsekoolidele tutvustama?

Jah, on plaanis korraldada kutsekoolidele uuringu tulemusi tutvustav infopäev, kus arutatakse ka ettepanekute ellurakendamist. Uuringu analüüsis osalesid nii käsitöö valdkonna tööandjate kui kutsekoolide esindajad, osaliselt olid koolid ka ettepanekute koostamise juures.

Millised on Kutsekoja ootused, pidades silmas koolidele esitatud soovitusi?

Aasta pärast küsib Kutsekoda uuringu ettepanekute elluviimisele tagasisidet koolidelt ja teistelt vastutajatelt. Tagasiside põhjal toimub uus arutelu uuringu koostamisse kaasatud ekspertidega ning saadud info avalikustatakse haridusportaalis edu.ee.

Teatris õpitakse meistri kõrval

OSKA uuring väidab, et teatrites on puudu tehnikutest, keda kutsekoolides piisavalt ei õpetata. Noored asuvad õppima pigem

valgus-, heli- ja videotehnikuks, teatris tehnikuna töötada ei ole motiveeriv.

Eesti draamateatri pealavameister Mikk Lagemaa täpsustas, et lavatehnik on väga üldine mõiste. Lavameistrid tegelevad dekoratsioonidega, valgusmeistrite töö on valgustus. Lavameistrite tööjõupuudust teatris pole. Väljaõppe saavad uued töölised vanemmeistrite kõrvalt. Valguskunstnik Raivo Talvend ütles, et valgusmeistrid õpivad nii kohapeal kui ka Viljandi kultuuriakadeemias ning selle ametikoha tööjõupuudust teatris pole.

Puudust pole ka heli- ja videomeistritest, pigem on järjekord ukse taga. Heli- ja videoala juhataja Tauno Makke sõnul saab täiendavat õpet meistrite kõrval ja teatril eriomast tööd õpitakse valdavalt kohapeal. Töötaja valimisel arvestatakse töötaja varasemat kogemust üldiselt, kuid tihti ka omandatud või omandamisel erialast haridust. Valguse ja video õppes annab Viljandi kultuuriakadeemia arvestatavat haridust ja praktikat.

Endla teatri juht Roland Leesment ütles, et lavameistritest pole puudust. Kuna haridussüsteemi kaudu neid ei tule, tekib probleem inimeste liikumisel - kui keegi suundub teise piirkonda või valib teise eriala. Siis tuleb leida uus inimene ja ta välja õpetada. Algõpetuse saab teatris ja kutseoskused täienevad igapäevase töö käigus. Teatriliidu toel toimuvad iga-aastased kutsekoolitused ja -eksamid. „Eraldi õppekava see valdkond ei vaja,“ arvas Leesment. „Piisab erialastest kursustest, mille toimumist reguleeriks huviliste arv.“

Estonia teatri tehnikadirektor Taivo Pahmann ütles, et teater otsib personali tavapäraseid kanaleid pidi, nagu kuulutuste portaalid ja sotsiaalmeedia. Teatril on kõik lavatehnikute ametikohad täidetud. „Selle ameti kutset koolis omandada pole võimalik ja ma ei kujuta hästi ette selle kutseõppekava,“ lausus Pahmann. Töötajat otsides peab valikuid tehes hindama ennekõike head füüsilist ja vaimset vastupidavust. Tehniline taiplikkus tuleb kasuks.

Lavatehnikuks õpitakse Pahmanni sõnul kohapeal ja kogunud kolleegide abiga. Igapäevatöö on igas teatris erinev. Ainuke viis teadmisi omandada on proovide ja etenduste käigus need füüsiliselt läbi teha.

Lavatehniku kvalifikatsiooni määramiseks on Estonia teater töötanud koostöös Eesti teatriliidu, Eesti teatri tehniliste töötajate ühenduse ja kutsekojaga välja kutsestandardid ja vastavalt vajadusele teinud kutseeksameid, mille tulemusel saab hinnata

tehniku kogemusi ja teadmisi ning omistada talle kutse taseme. Enne eksameid toimub koolitus-seminar.

„Mina ei näe lavatehniku ametiõppe vajadust kutsekooli tasemel,“ sõnas Pahmann.

Töö kiidab käsitöö tegijat

OSKA uuring näitab, et puutöö ja mööbli restaureerimist õpivad paljud, tööd leiavad vähesed.

„Arvatavasti vastab see tõele, aga oma kursuse järgi võin öelda, et suur osa õppijatest tulebki pigem huviga enda jaoks midagi korrastada, kui selle tööga elatist teenida,“ ütles mööblirestauraatoriks õppiv Britt Tulit. Mainoris ärijuhtimise kõrghariduse omandanud Tulit asus Haapsalu KHK-s esmalt õppima pehme mööbli valmistaja eriala 4. tasemel üheaastases sessioonõppes. Varem nimetati seda sadulsepa õppekavaks. Enne kui tema alustas, muudeti õppekava. Nüüd õpitakse rohkem mööbli valmistamist, tänapäeva materjale, vähem traditsioonilist mööblit.

Praktikale sattus ta sõbranna kaudu Tallinnas Mustamäe teel pisikesse mööbliparandustöökotta Revirke OÜ. Pealinnas ja selle lähiümbruses on lihtne praktikakohta leida, Pärnumaal suhteliselt keeruline, teab ta õpingukaaslastelt.

Nüüd õpib naine Haapsalu KHK-s 2. kursusel 4. taseme mööblirestauraatoriks kaheaastases õppes. Selle õppe kohta on kuulda, et Tallinnas, Tartus ja Pärnus on praktikakohti leida lihtsam. Tütar Monika lõpetas suvel sama kursuse.

Pehme mööbli õpe kestis vaid aasta. „Me kõik oleks rõõmuga kauem õppinud, aga puudu ei jäänud tegelikult midagi,“ rääkis Tulit. 19-liikmelisest grupist üks läks praktikale mööblitootmisfirmasse, jäi sinna tööle ning on väga rahul. Teine oli praktikal autoistmeid valmistavas ettevõttes ja jäi samasse tööle. Kesk-Eestis elav õppija hankis endale seadmed, sisustas töökoja ja tegutseb iseseisva väiketegijana. Paar inimest parandavad muu töö kõrvalt kodus teenusena pehmet mööblit. Üks plaanib pehme mööbli äri alustada. Neli kursuslast olid varem mööblirestauraatori eriala lõpetanud, kolm, sh Tulit, läksid seda edasi õppima. „Mu meelest igati asine tulemus,“ resümeeris ta lõpetajate tööhõivet. Mõned õppijad olid alguses kohe öelnud, et tulid kooli silmaringi laiendama ja enda huvist, mitte eesmärgiga vahetada eriala.

Britt Tulit on ettevõtja ja tegutseb oma firma kaudu partnerina esmase praktikakoha juures. Viimasel aastal on tööd olnud

piisavalt. Suur osa reklaamist liigub tehtud tööde, soovitajate ja suhtluse kaudu. „Kui oskused, sobivad tööruumid ja vahendid on olemas, siis tööd ikka on," arvas ta. Asutustele parandatakse firmas tänapäeva mööblit, eraisikutele ka vanamööblit.

„Restaatoriteks me end ei nimeta ja antiigi restaureerimise ega konserveerimisega ei tegele," jutustas ta. Mööblirestaureerimine on tema sõnul hulga keerukam ala, ajalugu ja muud taustainfot, mida tuleb teada, on palju. Seetõttu tundub, et kaks aastat jääb selle õppe jaoks lühikeseks.

Kuigi 4. tase tähendab, et saad oskused töötada kellegi juhendamisel ja see ei eelda iseseisva töötamise taset, on restaatorite ja mööbliparandajate ettevõtte pigem väikese kollektiiviga. Pole lihtne leida kohta, kuhu õpipoisina tööle minna, rääkis Tulit.

Tema arvates oleks parem, kui algtaseme kursus oleks vähem ambitsioonika nimetusega, näiteks mööbliparandaja kursus. Sellel saaks õppida masinaid, tööriistu, peamisi vahendeid ja töövõtteid tundma. Kes soovib, jääbki selle taseme juurde ja saab teha tööd. Kes tahab edasi minna, saab jätkata restaatori kursusel, kus omandab rohkem ja laiemalt nii teoreetilisi teadmisi kui ka suuremat vilumust nõudvaid oskusi. Sellele kursusele pääsemise eeldus võiks olla eelneva kursuse läbimine või töökogemuse baasil vajaliku tõenduse esitamine. Praegu tullakse õppima erinevate teoreetiliste teadmiste ja käeliste oskustega. Kahe aastaga peavad kõik sarnased tööd tehtud saama ja lõpuks saavad kõik võrdselt kutse.

Tulit lisas, et tema ise otsustas kontoritöölt - ta oli kvaliteedijuht, dokumendihaldur ja projektijuht IT-ettevõttes - ära minna ja teisele erialale pühenduda, kuna vajab muutust. „Tahtsin teha tööd, kus päeva lõpuks vaatad tehtule ja näed tulemust. Vanasõna „Töö kiidab tegijat" on palju paremini tajutav kätega töötades," rääkis ta.

Käsitööd õpitakse, et oleks tegevust sügisel ja talvel

INGRID UUS, Olustvere TMK käsitöö õppekavarühma koordinaator, tekstiili eriala õpetaja

OSKA raporti koostamisel aluseks võetud käsitöö valdkonnaga seotud tööhõive, lõpetajate arvud ja muud statistilised andmed on ebatäpsed, kohati vastuolulised ega ole piisavad, et teha nendest lähtudes järeldusi ning muudatusettepanekuid. See probleem on ka raportis käsitöö alavaldkonna kitsaskohana.

OSKA raportis on mitmes kohas väidetud, et käsitööõppe puhul on paljuski tegemist hobiõppe või kõrvaltegevusega. Tööelu on sedavõrd muutunud, et tihti on inimestel mitu tegevusala ja

sissetulekuallikat, üks täiendab teist ning jutt kõrvaltegevusest tundub arusaamatu.

Meil on käsitöö valdkonnas arvestatav hulk õppijaid, kelle üks tegevusala on seotud põllumajandusega, ning selles valdkonnas on neil inimestel tööd kevadest sügiseni. Nii tullaksegi käsitöö erialasid õppima, et ka sügiseks-talveks oleks töö ja sissetulek. Sarnaseid näiteid võib tuua turismi ja mitme teise hooajalise tegevusala kohta.

Käsitöö erialade õppijatel ning lõpetanutel on tihti väga suur roll oma kogukonna arendaja, juhendaja või eestvedajana. Tihti on külaseltsidesse, rahvamajadesse, huvikoolidesse ja mujale soetatud projektide abil seadmeid, näiteks potiketrasid, keraamikaahjusid, kudumismasinaid jne, kuid inimesi, kes nendega töötada ja teisi juhendada oskaksid, ei ole tihti kohapealt võtta. Nii tulevadki ärksamad ja aktiivsemad kogukonnaliikmed kutsekooli õppima, et omandatud oskusi ja teadmisi hiljem kogukonnas jagada.

Enamik lõpetajatest leiab kasuliku rakenduse

TÕNU ARMULIK, Tallinna ehituskooli arendusdirektor

ULVI NOOR, praktikakorralduse juht

2019. aastal Tallinna ehituskooli mööblirestaureerimise õppe lõpetanutest töötab erialal 30,4%, edasi läks õppima 21%. Mujal töötab 43%, nemad kasutavad meie koolist saadud oskusi ja teadmisi puidu valdkonnas. Nii mõnigi lõpetanu tegeleb restaureerimisega põhitöö kõrvalt. Sageli luuakse mõne aasta möödudes puidu- ja restaureerimise eraettevõtte.

OSKA uuringus nimetatud arvude tõlgendamisel levib väärarusaam, et restauraatoreid ei ole vaja koolitada. Restaureatori haridus annab laia baasi ka tislari alal, mis võimaldab leida erialast tööd mujal puidu valdkonnas. Mööblirestaureatori õpe aitab hoida meie kultuuripärandit - õpetab märkama, õigesti ümber käima ja säilitama meie vara.

Restaureatorite puhul näitab edasiõppijate protsent - 21% -, et tegemist on väga motiveeritud ja intelligentsete õppijatega, kes leiavad võimaluse, soovi ja vajaduse õpinguid jätkata.

Kõike eeltoodut arvestades on näha, et enamik lõpetanutest, s.o 94,4%, on leidnud nii enda kui ka ühiskonna jaoks kasuliku rakenduse.

Mõned aspektid tuleb koos koolidega läbi mõelda

Teet Tiko, HTM-i kutsehariduse osakonna juhataja

Haridus- ja teadusministeerium kindlasti arvestab OSKA ettepanekutega. Samas on selge, et muudatusi ei tehta üleöö ning ettepanekute mõned aspektid tuleb koos koolidega veel läbi mõelda.

Esimese kitsaskohana toob OSKA analüüs välja, et tekstiilkäsitöö ja keraamika tasemeõppe, eeskätt 4. taseme õppekava lõpetajate arv ületab tööturu vajaduse. OSKA analüüs soovib kutsekoolidel kaaluda nendele õppekavadele vastuvõtu vähendamist, võttes õpilasi vastu üle aasta.

Seda ettepanekut kindlasti rakendatakse, kuid praegu on analüüs veel liialt värske, et öelda, millistes koolides, millistel õppekavadel ja kui palju koolituskohti vähendatakse.

OSKA analüüs soovib kutsekoolidel suurendada tekstiilkäsitöö ja keraamika täiendusõppe mahtu eristuvate pädevuste omandamiseks ning planeerida täiskasvanud õppijatele pikemaid täienduskoolitusi.

Kui rakendada üle aasta toimuvat vastuvõttu tasemeõppesse, toob see koolidele kaasa lüngad õppekorralduse järjepidevuses ning need lüngad on otstarbekas täita täienduskoolituse kursuste pakkumisega, nagu OSKA soovib.

Eristuvatele pädevustele pööratakse tähelepanu juba praegu. Käsitöö on sageli seotud paikkondadega (näiteks Muhu tikand, Haapsalu sall, Setu pärandkultuur) ning annab käsitöölisele võimaluse tegutseda väljaspool tõmbekeskusi, mis on oluline regionaalpoliitiliselt. Kutseõpe tekstiilkäsitöö erialal on kooliti eripalgeline, tuginedes kohalikule pärandkultuurile. Näiteks Haapsalus õpetatakse süvendatult pitsalli kudumist, Räpinas on õpe seotud Lõuna-Eesti, sh Setumaa kultuuritaustaga. Sellise eripäraga arvestavad ka kutseõppeasutustesse astujad.

Teise kitsaskohana toob OSKA analüüs välja, et mööblirestauraatori õppekava lõpetajate arv ületab tööturu vajaduse. Uues kutsestandardis soovitatakse kirjeldada puukäsitööks ja mööbli restaureerimiseks vajalikke pädevusi ning luua kutsekoolidel ühine õppekava puukäsitöölise ja mööblirestauraatori väljaõppeks.

Uue kutsestandardi väljatöötamise järel koostatakse kindlasti kutsestandardile vastav õppekava. Samuti võivad koolid koostada koos oma sotsiaalsete partneritega õppekavasid. Ministeerium on OSKA analüüsiga sama meelt, et õppekavad peaksid olema senisest suurema hulga õpiväljunditega ja hõlmama mõlema kutse pädevusi. Selles suunas me juba liigume. Näiteks Vana-Vigala tehnika- ja teeninduskoolis on õppijad suunatud esmalt puukäsitöö õppesse ning hiljem saavad nad valikõpingute raames omandada mööblirestaureerimise oskused.

Viljandi kutseõppekeskus taotleb õigust hakata koolitama käsitöö

valdkonnas ja kavatseb tööturu vajadustega arvestades ühendada puukäsitöölise ja mööblirestauraatori oskuste õpetamise. Kolmanda kitsaskohana märgib OSKA analüüs, et puudus on oskustöötaja tasemel klaasipuhujatest. Tehakse ettepanek kaaluda võimalust avada Olustvere teenindus- ja maamajanduskoolis 5. taseme klaasipuhuja õppekava ja õpe. Ministeerium toetab seda ettepanekut ning teeb koolile ülesandeks 2020. aastal õppekava välja töötada. Olustvere kool teeb koostööd Eesti kunstiakadeemiaga, kelle tudengid kasutavad kutsekooli praktikabaase. Uue, 5. taseme õppekava väljaarendamine toetab sujuvat üleminekut õppe ühelt tasemelt teisele. Neljanda kitsaskohana märgib OSKA analüüs, et käsitöö kutseõppe õppekavad ei ole ühtlaselt metoodiliste õppematerjalidega kaetud. Ministeerium tõdeb, et õppematerjalide loomine ja arendamine on pidev töö, millega tegeletakse. Viienda kitsaskohana tuuakse välja, et valdkonnas tegutsejatel napib ettevõtlusteadmisi ja -oskusi ning eri koolides on ettevõtlusõppe maht ja sisu ebaühtlane. OSKA analüüs soovib kutse- ja kõrgkoolidel pakkuda ettevõtlusalaseid täienduskoolitusi. Seda juba tehaksegi.

Kutsekoolidel soovitatakse analüüsida käsitöö õppekavades ettevõtlusõppe mahtu ja sisu ning vajadusel teha muudatusi, et tagada lõpetajatele ettevõtluspädevus.

Kõiki haridustasemeid hõlmava ettevõtlusõppe programmi raames on ka seda juba tehtud. Välja on töötatud ettevõtlusõppe moodul, mida rakendatakse kutseõppe õppekavades üha enam.

Ettevõtlusoskused on käsitöö valdkonna õppuritele väga olulised, kuna käsitöölised hakkavad tihti väikeettevõtjaks ja ise endale tööandjaks.

Kuuenda kitsaskohana toob OSKA analüüs välja, et üldhariduskooli lõpetanute käelised oskused pole piisavad ning neil napib teadmisi materjalide ja töövahendite ohutuks ja säästlikuks kasutamiseks. OSKA soovib analüüsida põhikooli tehnoloogiavaldkonna õppeainete sisu ja mahtu ning vajadusel teha muudatusi, et tagada riiklikus õppekavas kirjeldatud tehnoloogiapädevuse omandamine.

Ministeerium soosib kutseõppeasutuste koostööd üldhariduskoolidega. Kutsekoolid on selleks ka avatud, pakkudes üldhariduskoolidele tehnoloogiaõppeks oma ruume ja õppebaase.

"Tuleviku tööjõuja oskuste vajaduse prognoosisüsteem OSKA koostab aastaks 2020 kõigil elualadel Eesti tööjõu- ja oskuste

vajaduse prognoosid ning võrdleb neid kutse- ja kõrghariduse ning täiendkoolitusega."

Mardilaat on käsitöötegijaile aasta suurim sündmus. Korraldajate valikusõelast pääsevad läbi vaid kvaliteetsed kodumaised tööd ja ostjad teavad seda. Tegijatele on see nende sõnul nagu oma laulupidu.

Annika Põldre

Sarnased uudised

[OSKA uuring vaatleb käsitööõpet \(62%\)](#)

opleht.ee 08.11.2019